

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи з дисципліни

«ПРАВознавство»

*(для студентів 1 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.060103 «Гідротехніка (Водні ресурси)»)*

**Харків
ХНАМГ
2011**

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Правознавство»
(для студентів 1 курсу денної форми навчання напряму підготовки напряму
підготовки 6.060103 «Гідротехніка» (Водні ресурси)/ Харк. нац. акад. міськ.
госп-ва; уклад.: М. В. Євтушенко. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 11 с.

Укладач: М. В. Євтушенко

Рецензент: к. ю. н. О. І. Міхно

Рекомендовано кафедрою правового забезпечення господарської діяльності,
протокол № 4 від 9 грудня 2010р.

ВСТУП

Ті зміни, які відбуваються в соціально-економічній сфері останнім часом, безпосередньо стосуються кожного громадянина нашої країни, і тому потребують підготовки висококваліфікованих фахівців.

В умовах демократизації українського суспільства особливо важливого значення набувають формування, розвиток і закріплення нового мислення, виховання загальної правової культури, високої професійності при вирішенні різноманітних завдань, вироблення почуття відповідальності, справедливості, поваги до закону. Належне засвоєння основних принципів права, правильне його тлумачення і застосування на практиці – все це становить основу майбутньої професійної діяльності.

Мета дисципліни «Правознавство» є формування цілісної системи знань та навичок з українського правознавства, сформованого на базі сучасних досягнень юридичної науки, надання знань щодо питань громадянства, загальної теорії суспільства та держави, держави та права, з природної сутності держави й права, їх форм, з питань співвіднесення цивільного суспільства і держави, основних прав і свобод людей й громадян України, безпосередньої та представницької демократії, й форм державного і територіального устрою України, системи органів держави, місцевого самоуправління, а також засвоєння правових основ таких галузей законодавства як: цивільного, трудового права.

Мета вивчення дисципліни «Правознавство» забезпечити підготовку студентів до різних форм аудиторних занять і самостійної роботи з вивчення програми навчального курсу.

В процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, вирішують практичні завдання щодо основних понять правознавства, оцінки законодавчих альтернатив, обґрунтуванню різних стратегій підприємства. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу курсу є самостійна робота студентів зі спеціальною літературою, нормативними актами з питань законодавчого регулювання економіки.

Інформаційний зміст дисципліни

ПРАВОЗНАВСТВО

Змістові модулі (ЗМ):

ЗМ 1.1. *Основи Конституційного права України*

1. Конституція України – основний закон держави. Права, свободи та обов’язки людини та громадянина.
2. Правовий статус і повноваження державних органів законодавчої влади та органів виконавчої влади різних рівнів (правовий статус і повноваження Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування).

ЗМ 1.2. *Основи цивільного права України. Шлюбно-сімейне законодавство*

1. Громадяни та юридичні особи як суб’єкти цивільного права, відносини, що регулюються цивільним правом.
2. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність суб’єктів.
3. Право власності та його Конституційний захист. Форми та види власності (право інтелектуальної, промислової власності). Авторські та суміжні права.
4. Поняття цивільної угоди та цивільного договору.
5. Договір купівлі-продажу, майнового найму (оренди).
6. Шлюбно-сімейне законодавство.

ЗМ 1.3. *Основи трудового, кримінального права України*

1. Поняття, сторони та зміст трудового договору, порядок його укладання. Законодавчо-нормативна база з питань охорони праці.
2. Порядок припинення трудового договору .з ініціативи працівника, власника або уповноваженого ним органу.
3. Робочий час і час відпочинку неповнолітніх.
4. Загальна характеристика Кримінального кодексу.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО РОЗГЛЯДУ І ВИВЧЕННЯ

Тема № 1. ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Конституційне право України. Конституція України - основний закон держави. Конституційний устрій України. Органи державної влади України Декларація про державний суверенітет України. Конституційний устрій України.

Конституційна форма правління та державного устрою. Територіальний устрій України. Конституційний статус автономної республіки Крим.

Державна символіка України. Законодавство про мови в Україні. Конституційний статус національних меншин і корінних народів України.

Конституційний принцип розподілу державної влади. Конституційний статус особистості.

Безпосередня і представницька демократія в Україні. Органи державної влади в Україні. Верховна Рада України. Правовий статус Президента України. Рада Національної Безпеки України. Правовий статус Кабінету Міністрів України. Місцеві органи виконавчої влади в Україні. Судова влада в Україні. Конституційний принцип правосуддя. Система правоохоронних органів України. Місцеве самоврядування в Україні.

Джерела права (форми права): закони та підзаконні нормативні акти як джерела права. Поняття і ознаки правових актів. Система права та їх структура. Систематизація нормативно-правових актів. Поняття, ознаки і види норм права. Структура норми права. Правовідношення: поняття, основні ознаки, види. Суб'єкти права. Юридичні факти. Правомірна і неправомірна поведінка. Поняття законності і правопорядку, гарантії їх дотримання.

Тема № 3. Основи цивільного права України

Цивільне право. Загальна характеристика цивільного права України. Цивільно-правові відносини. Учасники цивільних правовідносин. Фізичні і юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Поняття фізичної особи. Правоздатність та дієздатність фізичних осіб: умови їх виникнення та припинення. Умови обмеження дієздатності громадян. Юридична особа як суб'єкт цивільного права. Ознаки юридичної особи. Правоздатність та дієздатність юридичних осіб.

Поняття юридичної особи. Юридичні особи приватного та публічного права. Порядок створення, організаційно-правові форми, правовий статус юридичних осіб приватного права. Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права, який встановлюється Конституцією України. Установчі документи юридичних осіб. Організаційно-правові форми юридичних осіб: товариства, установи та інші форми передбачені законом. Підприємницькі та непідприємницькі товариства. Державна реєстрація юридичних осіб. Найменування юридичної особи. Вимоги до найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування юридичної особи. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичної особи. Філії та представництва юридичної особи. Відповідальність юридичних осіб. Припинення діяльності юридичних осіб (злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи).

Поняття зобов'язання. Договірні та недоговірні зобов'язання. Конституційний захист права власності.

Право власності. Суб'єкти права власності: фізичні та юридичні особи. Зміст права власності: володіння користування та розпорядження майном. Форми та види власності. Поняття цивільної угоди та цивільного договору. Право власності українського народу, право приватної власності, право державної власності, право комунальної власності. Набуття права власності.

Підстави припинення права власності: відчуження власником свого майна, відмова власника від права власності, знищення майна, викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю, викуп нерухомого майна у зв'язку з викупом з метою суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене, звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника, конфіскація, припинення юридичної особи чи смерті власника. Право спільної власності. Захист права власності. Усні, письмові та нотаріальні правочини.

Поняття права інтелектуальної /промислової власності відповідно до міжнародних конвенцій, законодавство в галузі охорони промислової власності.

Промислова/інтелектуальна власність в Україні. Етапи становлення та створення в Україні сучасної охорони промислової власності, її удосконалення та розвиток. Створення національного патентно-інформаційного фонду і довідково-пошуковий апарат з використанням сучасних інформаційних систем.

Основи сімейного права України. Загальна характеристика сімейного права України. Сімейне право України: поняття і предмет правового регулювання. Принципи сімейного права. Сімейні правовідносини. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року. Сім'я за сімейним законодавством.

Шлюб за сімейним законодавством. Шлюбний договір. Шлюб та умови його укладання. Державна реєстрація шлюбу. Недійсність шлюбу. Особисті немайнові права і обов'язки, що виникають внаслідок укладання шлюбу. Особисті немайнові права батьків. Майнові права і обов'язки батьків та дітей. Права і обов'язки матері, батька й дитини. Позбавлення батьківських прав. Усиновлення. Опіка над дітьми.

Тема № 4. Основи трудового права України

Трудове право. Загальна характеристика трудового права. Поняття, сторони і зміст трудового договору. Трудові правовідносини. Трудові правовідносини. Колективні та індивідуальні трудові договори. Класифікація обов'язків працівника і власника або уповноваженого ним органу.

Поняття трудового договору та порядок його укладання. Сторони та зміст трудового договору, обов'язкові та додаткові умови трудового договору. Форма трудового договору. Строки трудового договору. Випробування при трудовому договорі прийнятті на роботу.

Підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору із ініціативи працівника. Розірвання трудового договору із ініціативи власника або уповноваженого ним органу.

Поняття робочого часу. Види робочого часу. Режим робочого часу. Оплата робочого часу. Час відпочинку. Скорочений робочий час та порядок його встановлення. Неповний робочий час та порядок його встановлення. Ненормований робочий час та порядок його встановлення. Надурочний робочий час та порядок його встановлення. Закон України «Про відпустки».

Кримінальне право. Загальна характеристика кримінального права України. Кримінальний кодекс України. Поняття та ознаки злочину, види кримінальних покарань. Нормативні акти кримінального права. Кримінальний

кодекс України Основні поняття та система кримінального права України. Метод кримінального права. Кримінально-правові норми. Функції, завдання та принципи кримінального права: охоронна, регулятивна, запобіжна.

Поняття та ознаки злочину. Класифікація злочинів. Стадії здійснення злочину. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця. Поняття обмеженої осудності. Співучасть у злочині. Обставини, що виключають злочинність діяння. Покарання та його види. Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх. Злочини проти власності. Злочини проти особистості. Злочини проти громадського порядку та моралі

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основні джерела

1. Рогожин Й. А. Історія держави і права України [Текст]/ Й. А. Рогожин. - Х.: Основа, 1996.
2. Копиленко О. Л. Держава і право України[Текст]/ О.Л. Копиленко , М.Л. Копиленко; - К.: Либідь, 1997.
3. Кубах А. І. Конспект лекцій з дисципліни "Правознавство"[Текст]/А. І. кубах; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2006.
4. Ківалов С. В. Основи правознавства України [Текст]/ С. В. Ківалов. - Х.: Одісей, 2002.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України [Текст]/ В. С. Кульчицький. - Львів: Світ, 1996.
6. Лащенко Р. М. Лекції по історії українського права [Текст]/ Р. М. Лашенко - К.: Україна, 1998.
7. Колодій А. М. Основи держави і права [Текст]/ А. М. Колодій. - К.: Либідь, 1997.
8. Копейчиков В. В. Основи конституційного права України [Текст]/ В. В. Копейчиков.- К.: Юрінком, 1997.
9. Пахомов И. Основы государства и права Украины [Текст]/ И.Пахомов. - Х.: ООО"Одисей", 2001.
10. Поникаров В.Д. Правоведение [Текст]/ В.Д. Поникаров, И.В. Ялдин. - Х.: Издат.дом "ИНЖЕК", 2003.
11. Понікаров В. Д. Правознавство[Текст]/ В. Д. Понікаров. - Х.: ВД "ИНЖЕК", 2004.
12. Копейчиков В. К. Правоведение [Текст]/ В. К. Копейчиков. - Юринком Интер, 2002.
13. Копейчиков В. К. Правознавство [Текст]/ В. К. Копейчиков. - К.: Юринком, 2003.
14. Кравчук М. Правознавство [Текст]/ М. Кравчук. - Тернопіль: Карт-бланш, 2003.
15. Настюк М. Правознавство [Текст]/. М. Настюк. - Львів: Світ, 1995.

16. Пилипенко П. Правознавство [Текст]/ П. Пилипенко. – Л.: Новий світ. -2006.
17. Настюк М. Основы правоведения Украины [Текст]/ М. Настюк. - Х.: Одиссей , 2004.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України [Текст]: офіц.текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№30.- Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України [Текст]: [офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№№40-44, Ст. 356.
3. Господарський кодекс України [Текст]: [офіц.текст: за станом на 22 грудня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№18, 19-20, 21-22.- С. 144.
4. Кодекс законів про працю [Текст]: [офіц.текст: за станом на 3 лютого 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1971.-№ 50.- Ст. 375.
5. Кодекс про адміністративні правопорушення [Текст]: [офіц.текст: за станом на 17 лютого 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України.- 1984.- № 51.- Ст. 1122.
6. Господарський процесуальний кодекс України [Текст]: [офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1992. №6.- Ст. 56.
7. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст]: [офіц.текст: за станом на 17 лютого 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 2002. №№40-41,42. - Ст. 492.
8. Про вибори Президента України [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 3 лютого 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1999.- № 14.- Ст. 81.
9. Про правовий статус іноземців [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р.] // Відомості Верховної Ради.-1994.- № 23.- Ст.161.
10. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 13 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України.-2003.- № 31-32.- Ст. 263.
11. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 19 жовтня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-2000.-№ 36.- Ст.299.
12. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 14 квітня 2009 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1999.-№ 45.- Ст.397.

13. Про зайнятість населення [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 17 листопада 2009 р.] //Відомості Верховної Ради України.-1991.- № 14.- Ст.170

14. Про відпустки [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 21 грудня 2010 р.]// Відомості Верховної Ради України.-1997.- № 2.- Ст. 4.

15. Про оплату праці [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 23 вересня 2009 р.] //Відомості Верховної Ради України.- 1995.- № 17.- Ст.121.

16. Про охорону праці [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 17 лютого 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1992.- № 49.- Ст.668.

17. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 24 грудня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1998.-№ 34.- Ст.227.

18. Про колективні договори та угоди [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 15 квітня 2008р .] // Відомості Верховної Ради України. - 1993.- № 36.- Ст. 361.

19. Про організації роботодавців [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 1 липня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-2001.-№32.- Ст.171.

20. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. №301 Законодавство України про працю: Збірник нормативно-правових актів. – Х.:Одисей, 2004.- 848с.

Запитання до самостійної роботи та заліку з дисципліни „Правознавство”

1. Визначити роль держави і права в організації суспільства і здійсненні політичної влади.

2. Охарактеризуйте поняття, ознаки й функції держави.

3. Охарактеризуйте поняття і ознаки громадського суспільства, правової та соціальної демократичної держави.

4. Розкрийте та проаналізуйте функції і принципи права.

5. Визначити джерела права, розкрийте їх значення у суспільстві.

6. Розкрийте та проаналізуйте закони як джерела права.

7. Розкрийте та проаналізуйте підзаконні акти, як джерела права.

8. Проаналізуйте норми права, їх види і структуру.

9. Розкрийте поняття, ознаки права. Спільні й відмінні риси права та інших соціальних норм, які діють у суспільстві.

10. Розкрийте порядок дії нормативних документів.

11. Розкрийте порядок дії нормативних документів у просторі.

12. Розкрийте порядок дії нормативних документів у часі.

13. Розкрийте порядок дії нормативних документів щодо кола осіб.

14. Визначити та проаналізувати види, функції і цілі юридичної відповідальності.

15. Проаналізуйте поняття законності і умови її забезпечення.

16. Дайте загальну характеристику основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, гарантії їх дотримання.
17. Проаналізуйте конституційний статус Верховної Ради України.
18. Визначити конституційний статус та повноваження Президента України
19. Визначити конституційний статус і повноваження Кабінету Міністрів України.
20. Визначити конституційний статус та повноваження центральних органів виконавчої влади.
21. Визначити конституційний статус місцевих органів виконавчої влади.
22. Проаналізуйте систему, органи і посадові особи органів місцевого самоврядування.
23. Визначити юридичну особу як суб'єкта цивільного права.
24. Визначити фізичну особу як суб'єкта цивільного права.
25. Проаналізуйте цивільну правоздатність фізичної особи.
26. Проаналізуйте цивільну дієздатність фізичної особи.
27. Проаналізуйте цивільну дієздатність фізичної особи та її значення при укладенні цивільної угоди, цивільного договору.
28. Розкрийте поняття цивільної угоди.
29. Проаналізуйте умови дійсності цивільної угоди.
30. Проаналізуйте умови недійсності цивільної угоди.
31. Визначити види цивільних угод.
32. Проаналізуйте поняття і ознаки юридичної особи.
33. Визначити засоби виникнення юридичної особи.
34. Проаналізуйте цивільну правоздатність юридичної особи та її значення при укладенні цивільної угоди, цивільного договору.
35. Визначити види юридичних осіб.
36. Визначити порядок створення юридичних осіб.
37. Визначити засоби ліквідації юридичних осіб.
38. Визначити поняття і зміст права власності.
39. Визначити форми і види власності в Україні.
40. Визначити порядок захисту права власності.
41. Розкрийте поняття та зміст цивільного договору.
42. Визначити суттєві умови цивільного договору.
43. Визначити додаткові умови цивільного договору.
44. Розкрийте умови укладання цивільного договору.
45. Розкрийте умови розірвання цивільного договору.
46. Визначити поняття і зміст договору купівлі-продажу.
47. Визначити поняття і зміст договору найму (оренди).
48. Визначити поняття і зміст договору позики.
49. Проаналізуйте нормативні документи, які регулюють трудові відносини.
50. Розкрийте суб'єктів трудового права.
51. Розкрийте зміст, сторони та порядок укладання колективного договору.

52. Розкрийте порядок укладання трудового договору.
53. Розкрийте сторони трудового договору.
54. Визначити зміст трудового договору.
55. Визначити суттєві умови трудового договору.
56. Визначити додаткові умови трудового договору.
57. Визначити поняття переводу на іншу роботу
58. Визначити порядок припинення трудового договору з ініціативи працівника.
59. Визначити порядок припинення трудового договору з ініціативи власника.
60. Оформлення звільнення з роботи

ЗМІСТ

Вступ	3
Інформаційний зміст дисципліни «Правознавство»	4
Теми для самостійного розгляду і вивчення	5
Список джерел	8
Запитання до самостійної роботи і заліку	10

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
до самостійної роботи з дисципліни

«Правознавство»

(для студентів 1 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.060103 «Гідротехніка» (Водні ресурси)»)

Укладач **Євтушенко** Марина Вікторівна

Відповідальний за випуск *І. І. Килимник*
Редактор *З. І. Зайцева*
Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2011 поз. 388М

Підп. до друку 30 .08.2010 р.
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60х84 /16
Ум. друк. арк. 0,5
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4064 від 12. 05. 2011 р.